

राष्ट्रीय सहकार विकास निगम योजनेतर्गत मासेमारी नौकांचे यांत्रिकीकरण करणे यासाठी मच्छिमारांना अर्थसहाय्य मंजूर करतांना स्थावर व जंगम मालमत्ता तारण ठेवण्याची अट पुर्ववत करणे आणि कर्ज आणि त्यावरील व्याजाच्या नियमित वसुलीबाबत सुधारीत अटी व शर्ती निर्गमित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: मत्स्यवि-१११७/प्र.क्र.१४७/पदुम-१४,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक: २ मे, २०१८

वाचा :- १) शासन निर्णय एफडीएक्स-४२७५१/१८२८४/१२-अडीएफ, दिनांक १५ मे, १९७८

२) शासन निर्णय क्रमांक: NDC-२७८७/७२७१/CR-४२/Fish-२, दिनांक २८ मार्च, १९८८

३) शासन निर्णय क्रमांक : मत्स्यवि-१११३/ प्र.क. २५१/ पदुम-१४, दिनांक २ जानेवारी, २०१४

प्रस्तावना

जुलै, २०१६ च्या पावसाळी अधिवेशनात कर व करेतर महसुलाच्या थकबाकी वसुलीबाबतच्या तारांकित प्रश्न क्रमांक ५३६६७ वर उत्तर देताना मार्च, २०१७ च्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनात श्वेतपत्रिका सादर करण्यात येईल, असे मा. मंत्री (वित्त) यांनी आश्वासन दिले होते. त्यानुसार या प्रकरणी प्रधान सचिव (वित्तीय सुधारणा) यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठित करण्यात आली होती. सदर समितीच्या दि. ०५.०१.२०१७ रोजीच्या बैठकीमध्ये खालीलप्रमाणे शिफारसी करण्यात आल्या आहेत.

१) मासेमारी नौकांसाठी दिलेल्या कर्जाच्या थकबाकीपैकी रु. २४.०० कोटी वसुली झाली आहे तर, तत्कालीन कालावधीतील कर्जावरील व्याजाच्या रु. ११९.०० कोटी थकबाकीपैकी रु. ०४.०० कोटी वसुल झाले आहेत.

२) थकबाकीच्या प्रकरणातील जास्तीत जास्त वसुली होण्यासाठी मार्ग शोधावे व त्यानुसार प्रत्यक्षात वसुली करून परिणाम दाखवावेत, त्याकरिता अधिकारी निहाय वसुलीचे लक्ष्य निश्चित करून त्यांचा विभागाच्या Key Result Area मध्ये समावेश करावा.

३) थकीत वसुलीसाठी ठोस कालबद्ध कार्यक्रम निश्चित करावा व वरिष्ठ पातळीवरून त्याचे सनियंत्रण करावे.

४) यापुढील कर्ज देण्याच्या आणि वसुलीच्या कार्यपध्दतीत सुधारणा करावी.

राष्ट्रीय सहकार विकास निगम योजनेतर्गत मासेमारी नौकांचे यांत्रिकीकरण करणे यासाठी मच्छिमारांना अर्थसहाय्य मंजूर करतांना शासन निर्णय क्रमांक NDC-२७८७/७२७१/CR-४२/Fish-२, दिनांक २८ मार्च, १९८८ अन्वये अर्थसहाय्य मंजूर करणेबाबत अटी व शर्ती विहित केल्या आहेत. त्यामधील अट क्रमांक १८ मध्ये नमूद केलेली अट शिथिल करून फक्त अर्थसहाय्यातून बांधण्यात

आलेली नौका तारण ठेवण्याची तरतूद संदर्भाधिन शासन निर्णय दिनांक २ जानेवारी, २०१४ अन्वये करण्यात आली होती. परंतु सदर शासन निर्णयातील तरतूदीमुळे मच्छिमारांच्या कर्ज परत फेडीच्या प्रमाणात मोठ्या प्रमाणात घट झाल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. तसेच कर्ज आणि त्यावरील व्याजाची थकबाकी मोठ्या प्रमाणात थकीत राहिल्याने, प्रत्यक्षात गरजू आणि छोट्या मच्छिमारांना कर्ज / अर्थसहाय्य पुरवठा नियमित चालू ठेवण्यास शासनाच्या या प्रकरणातील कर्ज वसुलीबाबतच्या ७५% वसुलीच्या निकषानुसार, वसुली विषयक धोरणात सुधारणा करणे आवश्यक होत. यास्तव कर्ज वसुली कमी झाल्यामुळे कर्ज वसुली नियमित होण्याकरीता नव्याने अटी शर्ती शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राष्ट्रीय सहकार विकास निगम योजनेअंतर्गत मासेमारी नौकांचे यांत्रिकीकरण करणे, यासाठी मच्छिमारांना अर्थसहाय्य मंजूर करतांना शासन निर्णय क्रमांक : NDC-२७८७/७२७१/CR-४२/Fish-२, दिनांक २८ मार्च, १९८८ अन्वये अर्थसहाय्य मंजूर करणेबाबत विहित केलेल्या अटी व शर्तीनुसार संबंधित मासेमारी नौका तारण ठेवण्यास व खालील अटींच्या अधीन राहून शासन मान्यता देण्यात येत आहे :-

१) मच्छिमारांची स्थावर व जंगम मालमत्ता तारण ठेवणे आवश्यक आहे. त्यामुळे जाणीवपूर्वक थकबाकी ठेवणाऱ्या मच्छिमार सहकारी संस्था व त्यांचे गट यांच्याकडून महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम १९६६ अंतर्गत सक्तीने / जप्तीने कर्ज वसुली करता येईल.

२) कर्ज रक्कमेचा विचार करता व परतफेडीच्या कालावधीचा विचार करता “ डिझेल परतावा ” या योजनेतून मच्छिमारांना डिझेल खरेदीवर केलेल्या रक्कमेची प्रतिपूर्ती म्हणून देण्यात येणारी १००% रक्कम डिझेल परताव्यातून कर्ज वसुली करणार नाही त्या संस्थांना डिझेल कोटा मंजूर करण्यात येऊ नये.

३) संस्थेच्या संबंधित गटाकडून कर्ज व व्याजाची वसुली होत नसल्यास, त्या संस्थेला काळ्या यादीत टाकून सदर संस्थेला शासनाच्या कोणत्याही योजनेचा लाभ देण्यात येऊ नये.

४) सहकारी संस्था व गट प्रमुख कर्ज वसुलीकडे सध्याच्या शासन निर्णय दिनांक २ जानेवारी, २०१४ च्या तरतूदीमुळे संस्था फक्त कर्ज घेण्यासाठी पुढे येतात. मात्र कर्ज वसुलीसाठी आलेल्या शासनाच्या प्रतिनिधीस आवश्यक ते सहकार्य करत नाहीत. तसेच त्यांना गहाण ठेवलेली बोट जप्त करून घेऊन जा असे दुरुत्तर दिले जाते. सदर बोट जप्त करून सुरक्षित ठेवण्यासाठी विभागाकडे पुरेशी जागा नाही ही बाब मच्छिमारांना अवगत आहे. त्यामुळे बोट जप्त करता येत नाही. परिणामी कर्ज व त्यावरील व्याजाच्या थकबाकीच्या वसुलीच्या टक्केवारीत मोठ्या प्रमाणात घट होत आहे. यास्तव सदर शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग, क्रमांक: मत्स्यवि-१११३/प्र.क्र. २५१/पदुम-१४, दिनांक २ जानेवारी, २०१४ या निर्णयान्वये निरस्त करण्यात येत आहे.

५) सहकार विभागामार्फत जिल्हयातील सहाय्यक निबंधकास देण्यात आलेले अधिकार विभागाच्या जिल्हास्तरीय कार्यालय प्रमुख, सहाय्यक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय (तांत्रिक) वर्ग-१ या अधिकाऱ्यांना प्रदान करण्यात येत आहे. मात्र त्यांना केवळ मत्स्यव्यवसायाशी संबंधित थकबाकीदार मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्था, मच्छिमारांचा गट आणि मच्छिमार सभासद यांच्या कर्ज व त्यावरील

व्याजाच्या थकबाकीच्या वसुलीसाठी संबंधित संस्थांवर कारवाई करण्यासाठी, जसे संस्थेला काळ्या यादीत टाकणे, इतर शासकीय योजनांचे लाभ नाकारणे, संस्था अथवा गट बदल करण्यास परवानगी नाकारणे तसेच काही संस्था शासनाकडून घेतलेल्या कर्जाची देय थकबाकी मोठ्या प्रमाणात साचून राहिल्यानंतर सदरची संस्था बंद करतात / ठेवतात. मात्र तेच सभासद आणि संचालक नविन मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्था स्थापन करतात आणि शासनाच्या विविध योजनांचा नव्याने लाभ घेतात अशी प्रक्रीया अनेक प्रकरणामध्ये चालू राहते परिणामी शासनाने वितरीत केलेले कर्ज / अर्थसहाय्य बंद पडलेल्या संस्थांकडून वसूल होत नाही. यास्तव अशा थकबाकीदार मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांमधील संचालक/ सभासद अथवा मच्छिमारांचा गट मूळ संस्थेमधून बाहेर पडून नव्याने मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थांची स्थापन करत असतील अथवा अन्य अस्तित्वात असलेल्या मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्थेचे सभासद होण्यासाठी कार्यालयाकडे परवानगी मागत असतील अशा प्रकरणी थकबाकीदार असणाऱ्या सर्व संबंधितांना परवानगी नाकारण्यात यावी.

६) राष्ट्रीय सहकार विकास निगम योजनेचा लाभ केवळ ७५% कर्ज वसुली (व्याजासह) असलेल्या संस्थेला प्राधान्य दिल्यास वसुली व नौकेचे नियोजन आणि कर्ज वितरण यावर नियंत्रण राखणे शक्य होईल.

७) नियमित कर्ज आणि त्यावरील व्याजाच्या थकबाकीच्या हप्त्याची संख्या तीन झाल्यास परवाना अधिकाऱ्यांनी थकीत कर्जदाराचा मासेमारी परवाना रोखण्यात येऊन डिझेल कोटा रोखण्यात यावा. थकीत कर्जदाराचे मूळ कौल (VRC) संबंधित जिल्हा कार्यालयाने आपल्या ताब्यात घ्याव्यात.

८) राष्ट्रीय सहकार विकास निगम योजनेअंतर्गत केवळ मत्स्यव्यवसाय सहकारी संस्था पुरस्कृत गटांना नौका बांधणीसाठी कर्ज दिले जाते. गटाला कर्ज संस्थेच्या शिफारशीमुळे मिळत असल्यामुळे कर्ज व इतर वसुलपात्र अर्थसहाय्याच्या वसुलीची संपूर्ण जबाबदारी संस्थेची आहे.

९) ज्या संस्थेचे गट नियमितपणे कर्ज व व्याजाचे हप्ते भरत नाही अशा संस्थांना शासनाकडून जे काही लाभ दिले जातात ते लाभ जोपर्यंत संबंधित संस्थेचे गट कर्ज व व्याजाचा भरणा करीत नाहीत तोपर्यंत त्यांना देय असलेले लाभ अनुज्ञेय नाहीत.

१०) सागरी जिल्ह्यातील प्रत्येक मासळी उतरविण्याच्या केंद्रावर मत्स्यव्यवसाय विभागाचा एक वसुली अधिकारी नेमण्यात यावा.

१०.१) प्रत्येक जिल्ह्यातील वसुली अधिकारी व कर्मचारी यांनी वसुली करीता त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील संस्थेकडे जाऊन वसुली केल्याबाबतची मासिक दैनंदिनी (डायरी) तयार करावी व त्याचा गोषवारा आयुक्त कार्यालयास सादर करावा. प्रादेशिक उपायुक्त मत्स्यव्यवसाय व सहाय्यक आयुक्त मत्स्यव्यवसाय यांनी वसुलीच्या ठिकाणी प्रत्यक्ष जाऊन तपासणी करावी व खात्री करावी. आवश्यक तेथे थकबाकीच्या वसुलीसाठी स्थानिक पोलीस यंत्रणेची मदत घ्यावी.

११) थकबाकीदार संस्थांचे पदाधिकारी यांना सहकार कायदानुसार जबाबदार ठरवून कायदेशिर कार्यवाहीस पात्र करण्यात यावी.

१२) जिल्ह्याचे कार्यालय प्रमुख व वसुली अधिकारी यांची वसुली विहित ७५% इतक्या प्रमाणानुसार असेल तरच त्याची कार्यतत्परता व पदोन्नती बाबत विशेष नोंदी घेण्यात यावी.

१३) थकबाकी एक रक्कमी भरणा करण्यास संस्था / गट तयार असल्यास व्याज दरात ठराविक सूट देऊन मुद्दल / खास विमोचक भागभांडवल अनुदानाचे कर्ज रुपांतरीत रक्कम व्याजाशिवाय वसुलीस मान्यता असेल.

१४) सन १९७६ पूर्वीच्या सदर योजनेअंतर्गत बांधण्यात आलेल्या तसेच त्यानंतरही बांधलेल्या तथापि नैसर्गिक आपत्तीमध्ये पूर्णतः निकामी झालेल्या किंवा गट प्रमुख व गट सदस्य हयात नसल्यास, नौकेची सध्याची विक्री मुल्य किंमत विचारात घेऊन कर्ज व व्याज निर्लेखनास मान्यता आहे.

१५) ज्या मच्छीमार सहकारी संस्था / गट यांच्याकडे कर्ज आणि त्यावरील व्याज नियमित परतफेड करत नाहीत त्या संस्थेच्या गटांवर / कार्यकारी मंडळावर महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ मधील तरतूदीनुसार कारवाई करण्याचे अधिकार मत्स्यविभागात संदर्भांकित शासन निर्णय दिनांक १५ मे, १९७८ व दिनांक २८ मार्च, १९८८ अन्वये देण्यात आले आहेत. यास्तव आता अशा थकबाकीदार संस्था विरुद्ध महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६ मधील तरतूदीनुसार कारवाईचे अधिकार सहायक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय (कर्ज व वसुली) आयुक्त मत्स्यव्यवसाय, मुंबई कार्यालय यांना देण्यात येत आहेत. त्यांनी आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्या मान्यतेने पुढील कारवाई तात्काळ व कालमर्यादेत करावी.

याकरिता प्रथमतः संबंधित जिल्ह्यातील वसुली अधिकारी यांनी (भुजलाशयीन क्षेत्राकरीता संबंधित प्रादेशिक विभागातील प्रशासकीय अधिकारी यांनी) विभागाच्या सर्व योजनांवरील वितरीत अर्थसहाय्याचे लाभार्थी यापैकी थकबाकीदार संस्था, गट अथवा सभासद यांचा अहवाल विहित मार्गाने / मान्यतेने समय मर्यादेत आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय कार्यालयास सादर करावा. सहाय्यक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय (कर्ज व वसुली) यांना पुढील कार्यवाही करणे नियमोचित होईल याकरिता संबंधित वसुली अधिकारी/ प्रशासकीय अधिकारी यांनी सदर वसुलीसाठी त्या दिनांकाअखेर केलेल्या प्रयत्नांचा तपशील सादर करावा.

कार्यालय प्रमुखांनी वस्तुस्थिती पाहून त्या कार्यक्षेत्रातील महसूल आणि पोलीस यंत्रणेकडे नियमानुसार तक्रार दाखल करण्यासाठी स्थानिक पोलीस यंत्रणेला लेखी पत्र देऊन वसुलीसाठी शासकीय अधिकारी/ कर्मचारी यांच्या संरक्षणार्थ त्यांची मदत घ्यावी.

१७) शासन निर्णय दिनांक २.१.२०१४ मधील मुद्या क्रमांक २ बाबत मासळी उतरविण्याची १७३ केंद्र आहेत. त्या प्रमाणात वसुली अधिकार या संवर्गाची पदे मंजूर नसल्याने या सर्व केंद्रावर वसुली अधिकारी प्रत्यक्ष जाऊ शकत नाही. तसेच त्यांनी मासळी लिलावाचे वैधानिक अधिकार नाहीत. तसेच संपूर्ण मासळीची खरेदी /विक्री रोख रक्कमेने होत नाही. फक्त स्थानिक बाजारासाठी कमी किंमतीच्या मासळीचे रोख रक्कमेने खरेदी विक्रीचे व्यवहार होतात. यास्तव संस्थेने पुरस्कृत केलेल्या गटाच्या यांत्रिक नौकाची मासळी विक्री संस्थेमार्फत करणे बंधनकारक राहिल. मासळी उतरविण्याच्या केंद्रावर नोंद झालेल्या नौका पैकी ज्या नौकांची शासनाची कर्ज थकबाकी आहे. अशा नौका संबंधित मासळी उतरविण्याच्या ठिकाणी संस्था मासळीचा लिलावाच्या रक्कमेपैकी किमान ५०% रक्कम संस्थेने वसुल करून मच्छीमारांच्या कर्ज व व्याज खाती जमा करण्यात यावी.

१८) राष्ट्रीय सहकार विकास निगम या योजनेअंतर्गत मच्छीमार, मच्छीमार सहकारी संस्था अथवा मच्छीमारांच्या गटास, मासेमारी नौकांचे यांत्रिकीकरण, सुरक्षण पणन आणि परिवहन,

भागभांडवल इत्यादी अर्थसहाय्य / कर्ज मंजूरी बाबत, संबंधित प्रादेशिक कार्यालयाच्या स्तरावरून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावांना मान्यता देण्यापूर्वी सदर प्रस्तावांवर सहाय्यक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय (कर्ज व वसुली) यांच्याकडून संबंधितांचे कर्ज व इतर अर्थसहाय्य आणि त्यावरील व्याज प्रलंबित अथवा थकीत नसल्याबाबतचे अभिप्राय प्राप्त केल्यानंतरच अंतिम मान्यतेसाठी आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्याकडे सादर करण्यात येतील याची खबरदारी मुख्यालयातील सर्व कार्यासन प्रमुखांनी घ्यावी.

१९) सहाय्यक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय (कर्ज व वसुली) यांनी वरील प्रमाणे प्रस्तावांवर अभिप्राय देतांना आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई या कार्यालयाच्या स्तरावरून ठेवण्यात आलेल्या कर्ज वसुलीबाबतच्या अभिलेख्यांचे अवलोकन करून संबंधित अर्थसहाय्य / कर्ज मंजूरी प्रस्तावांना मंजूरी देण्यात यावी अथवा देऊ नये याबाबत स्पष्ट अभिप्राय नोंदवावेत.

२०) शासन निर्णय दिनांक २८ मार्च, १९८८ मधील अट क्रमांक २० नुसार लाभार्थी मच्छिमार सहकारी संस्था आणि त्यांचे गट प्रमुख व गट सदस्य हे वितरीत अर्थसहाय्याच्या परतफेडीसाठी संयुक्तीकरित्या जबाबदार आहेत. सबब यापुढे राष्ट्रीय सहकार विकास निगम योजनेअंतर्गत सर्व लाभार्थी सहकारी संस्था व त्यांचे गट प्रमुख आणि गट सदस्य यांनी शासनाचे कर्ज / अर्थसहाय्य परतफेडीसाठी “ तारण खत ” (Hypothecation Deed) करून देणे अनिवार्य राहिल. तसेच विभागाने यापूर्वी ज्या प्रकरणी असे तारण खत केले नसेल तर आता अशा सर्व प्रकरणी तारण खत करण्याची कार्यवाही सहा महिन्यांच्या कालावधीत पूर्ण करण्यात यावी.

२. सदर शासन निर्णय नियोजन व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक अनौसं १२९/१८/व्यय २, दि. २६.०२.२०१८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०५०४१४५३४५६१०१ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(किरण कुरुंदकर)
सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
२. प्रादेशिक उपायुक्त, मत्स्यव्यवसाय, मुंबई
३. सहाय्यक आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय, (कर्ज व वसुली), मुंबई शहर / मुंबई उपनगर, ठाणे, रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग
४. महालेखपाल-१, महाराष्ट्र राज्य (लेखा परीक्षा/ लेखा अनुज्ञेयता), मुंबई

५. जिल्हा कोषागार अधिकारी, मुंबई शहर / मुंबई उपनगर, रायगड, रत्नागिरी
६. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
७. निवासी लेखाधिकारी, मुंबई
८. नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
९. वित्त विभाग (व्यय-२ / अर्थ-१५/ ऋण व हमी) मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
१०. कक्ष अधिकारी (पदुम-१६) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
११. उपसंचालक, माहिती व जनसंपर्क विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
१२. निवड नस्ती, पदुम-१४

प्रत माहितीकरिता :-

१. मा.राज्यपालांचे सचिव
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
३. मा.सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव / स्वीय सहाय्यक
४. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा / विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई
५. सर्व सन्माननीय सदस्य विधानसभा / विधान परिषद / संसद सदस्य
६. निवड नस्ती, पदुम-१४